

Олександр Альохін,

канд.біол.наук;

Тетяна Орлова

канд.біол.наук;

Ботанічний сад Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОЛЕКЦІЇ ГЕОФІТІВ В УМОВАХ КЛІМАТУ, ЩО ЗМІНЮЄТЬСЯ

Умови зростання рослин у певній географічній зоні мають на увазі сукупність необхідних факторів, без яких рослини не можуть існувати (світло, вода, повітря, тепло та інші). При зміні одного з цих факторів рослинам необхідно пристосовуватися до нових, інших, умов існування. Не завжди цей процес закінчується успішною адаптацією рослин. Але, у свою чергу, є чимало прикладів, коли рослини розкривають закладений в них прихований потенціал. Наприклад, представники азійської флори – горобина тяньшанська, черемха Маака, яблуня ягідна та манчжурська, успішно можуть культивуватися навіть за полярним колом [1].

В останні десятиріччя на території України відзначаються процеси аридизації клімату, що спричиняє зміну якісного складу колекцій рослин [2].

За останні 20 років значно збільшилася кількість видів рослин у колекції, природний ареал яких розташований у посушливих та пустельних районах Землі. Особливо цікаві у цьому плані геофіти. Загалом у нашій колекції налічується понад 300 видів геофітів (лілії, нарциси, рябчики, тюльпани, еремуруси, юнони та інші). Представники цієї життєвої форми завжди численні в колекціях, тому що відрізняються високими декоративними якостями та, як правило, раннім періодом цвітіння. Раніше у нашій колекції переважали мезофіти (наприклад, представники родів *Erythronium* L., *Hyacinthoides* Medik., лісові види роду *Tulipa* L., *Fritillaria* Tourn. ex L. та інші). Зараз колекція поповнилася ксерофітними видами – *Fritillaria pallidiflora* Schrenk, *F. raddeana* Regel, *Tulipa albertii* Regel, *T. gregii* Regel, *T. regelii* Krasn., *Colchicum kesselringii* Regel, *C. luteum* Baker та іншими, кількість яких збільшилася до 12 % від загальної кількості видів. Більшість з цих видів проходять повний цикл розвитку (цвітуть, плодоносять, багато хто продукує повноцінне насіння, деякі дають самосів). В умовах ботанічного саду отримано сіянці, багато з яких вже досягли генеративної фази розвитку. На 4-й рік зацвіли поодинокі рослини (*Allium karatawiense* Regel, *Korolkowia sewerzewii* Regel, *Rhinopetalum stenanterum* Regel, *Tulipa bifloriformis* Vved.). На 5-й рік зацвіли рослини *Juno aucheri* (Baker) Klatt, *J. coerulea* (Regel) Poljakov, *Tulipa albertii*, *T. kaufmaniana* Regel, *T. gregii*, *T. patens* Agardh ex Schult. & Schult. fil.). У ювенільній стадії розвитку зараз перебувають сіянці *Tulipa regelii*. Також отримано сіянці *Juno caucasica* (Hoffm.) Tratt. У 2021 році відмічено масовий самосів видів роду *Eremurus* M. Bieb.

Всього у статті наведено оригінальні дані про 22 таксони родів *Allium* L. (1

вид), *Eremurus* (3 види відповідно), *Juno* Tratt. (6), *Fritillaria* (2), *Korolkowia* Regel. (1), *Rhinopetalum* Fisch. ex Alexand. (1), *Tulipa* (6), *Colchicum* L. (2).

Усі види є ефемероїдами. За термінами цвітіння всі вивчені таксони поділені на 6 груп:

– рослини весняного періоду цвітіння: 1. ранньо-середньовесняні (*Colchicum kesselringii*, *C. luteum*); 2. середньовесняні (*Tulipa bifloriformis*); 3. середньо-пізньовесняні (11 таксонів: *Juno aucheri*, *J. orchioides* (Carr.) Vved., *Rhinopetalum stenanterum*, *Tulipa patens* та інші); 4. пізньовесняні (*Juno subdecolorata* (Vved.) Vved., *Tulipa gregii*);

– рослини весняно-літнього періоду цвітіння: 5. пізньовесняно-ранньолітні (*Juno caucasica*, *Fritillaria pallidiflora*, *Tulipa albertii*);

– рослини літнього періоду цвітіння: 6. ранньолітні (*Eremurus robustus* (Regel) Regel, *E. stenophyllus* (Boiss. & Buhse) Baker, *E. turkestanicus*) Regel.

На основі аналізу отриманих даних встановлено, що до дуже перспективних можна віднести 5 видів (*Allium karatawiense*, *Tulipa bifloriformis*, *T. gregii*, *T. kaufmanniana*, *T. patens*). До перспективних – 16 видів (рід *Juno* (всі таксони), *Fritillaria radeana*, *F. pallidiflora*, *Tulipa albertii*, *Colchicum kesselringii*, *C. luteum*). До малоперспективних віднесено один вид – *Tulipa regelii*. Безперечно, успіх вирощування цих видів визначається обов'язковим дотриманням нескладних агротехнічних заходів. Для успішного культивування необхідно після закінчення вегетації тримати рослини в сухих умовах. Частину рослин ми вирощуємо в контейнерах із обов'язковим дренажем. Їх утримуємо в ґрунті з вересня до закінчення вегетації наступного року. Після викопування контейнери переносимо в приміщення, що добре провітрюється, щоб уникнути замокання в літній період. Частина колекції дублюється в ґрунті з обов'язковим облаштуванням дренажу та регулярною пересадкою. Види *Allium karatawiense*, *Colchicum kesselringii*, види роду *Eremurus*, *Juno aucheri*, *Tulipa gregii*, *T. kaufmanniana* та інші можна вирощувати без викопування кілька років поспіль. У зимовий період посадки вкриваємо опалим листям.

Список використаної літератури:

1. Зелёный городок учёных, с которого начались Апатиты. *Портал о развитии Арктики*. URL:<https://goarctic.ru/regions/zelyenyu-gorodok-uchyenykh-s-kotorogo-nachalis-apatity/>.

2. Альохін О.О., Орлова Т.Г., Альохіна Н.М. Змінення складу колекції квітково-декоративних рослин у зв'язку з аридизацією клімату : мат. між нар. наук. конф. Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдрук», 2021. С. 9–11.